

Valójában persze a beiratkozási díj is (a példák között évi 20 DEM szerepel) sérti az ingyenesség elvét. Ezért a könyvtár a használói igazolványt (olvasójegy) jogilag saját tulajdonának tekinti. Elvesztése és pótlása esetén igen sokat kérnek (10 DEM).

Ugyancsak jogszabály biztosítja a korlátlan számú dokumentumhoz való hozzájutás lehetőségét. A kölcsönözhető könyvek számát sem az ajánlott mintaszöveg, sem a konkrét példák nem korlátozzák. (Megemlít viszont a kiadvány egy esetet, mikor az ellopott olvasójeggyel 73 dokumentumot kölcsönöztek ki, s az ártatlan eredeti tulajdonostól 3286 DEM-et követelt peres úton a könyvtár.)

A példaként szereplő könyvtárak többségében a nem hagyományos dokumentumok (pl. a videokazetták) kölcsönzése is ingyenes. Egyedül Padernornban kérnek videokazettánként két napra 3 DEM-et. Az artotékák műtárgyainak kölcsönzési díja 5–10 márka között mozog.

Teljes a szakmai egyetértés abban, hogy a bevétel növekedését elsősorban a késedelmi díjakból kell biztosítani. A videokazetták késedelmes visszahozásáért, a könyvtárhasználói igazolvány elvesztéséért azokban a könyvtárakban is pénzt kérnek, ahol a videokölcsönzés, illetve a beiratkozás egyébként ingyenes. A hagyományos dokumentumok elkésett visszahozásáért kért összeg azonban könyvtáranként változó: 0,50–1,00–2,00 DEM hetente és kötetenként. A legtöbbet Padernornban kell fizetni: 4 hét után már

12 DEM-et. Elterjedt gyakorlat, hogy a könyvtár küldöncöt küld ki a késlekedő olvasó lakására, ez az olvasónak plusz 10 márkájába kerül.

A kiadvány foglalkozik a könyvtárhasználat mindazon területével, ahol a jogi szabályozottság és a mindennapi könyvtári gyakorlat között összhangot kell teremteni:

- a személyi adatok védelme korlátozza a könyvtár által kérhető adatok körét,
- a személyi adatok számítógépbe viteléhez az olvasó írásos hozzájárulása szükséges,
- a dokumentumok másolhatóságának körét a szerzői jogvédelem korlátozza,
- a könyvtárközi kölcsönzés elvi ingyenessége ütközik a gyakorlatban kialakuló szokásrenddel.

Különösen problematikus a fiatalok könyvtárhasználatának jogi háttere. A törvény a 7–18 éveseket tekintve korlátozott felelősségű kiskorúaknak, a 7 éven aluliakkal a könyvtár nem létesíthet (még szülői jóállással sem) jogi viszonyt. Másrészt: egyesek – művelődéspolitikai cél érdekében – lemondanak az állomány jogi úton való visszaszerzésének lehetőségéről. Ez egyike azoknak a célkonfliktusoknak, melyekben a könyvtáraknak egyénileg kell döntenüik. E téren a Német Könyvtári Intézet ajánlása éppoly rugalmas, mint az alapkérdésben: egyes díjak szedése megengedhető ugyan, de csak akkor, ha nem veszélyeztetik a könyvtár általános használatát.

Katsányi Sándor
(Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár)

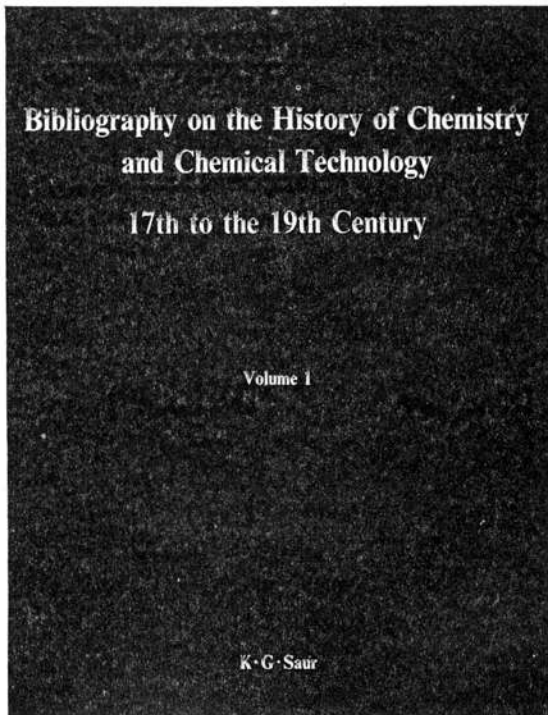
A kémia és a kémiai technológia történetének bibliográfiája (XVII–XIX. sz.)

A bibliográfia kb. 25 000 tétele a kémia és a kémiai technológia történetének három évszázadnyi irodalmát gyűjti össze. A másodlagos irodalom kívül tartalmazza az elsődleges irodalomról szóló bibliográfiákat, gyűjteményeket, továbbá jelentősebb elsődleges művek fordításait és reprintjeit is.

A *Valentin Wehefritz* szerkesztette háromkötetes mű (munkatárs: *Kováts Zoltán*) sajátos szerkezetével siet a felhasználó segítségére. Az első kötet két részre oszlik. Először a „tisztá” kémia történetéről szóló műveket találjuk. A viszonylag rövid általános rész után az egyes országok, helyek, majd a XVII., a XVIII., illetve a XIX. század, továbbá az egyes kémiai szakterületek történetét felölelő fejezetek következnek. A kötet második fele a kémiai technológia történetének irodalmát tartalmazza a kötet első felével azonos csoportosításban.

A mű legterjedelmesebb, másfél kötetnyi része a kémia történetének személyiségeiről szóló forrásokat soroló fejezet. A szerkesztők az 1600 után meghalt és az 1865 előtt született vegyészeket vették föl. A technológiatörténet fontos forrásait tárja föl a vegyipari cégek fejezet. Az utolsó fejezet a bibliográfiai források (folyóiratok, kézikönyvek, egyéb művek) rövidítéseit oldja fel.

A bibliográfia a természettudományok, az orvoslás és a műszaki tudományok történetét tárgyaló, 1980-ig megjelent folyóiratok és más források szisztematikus feldolgozása alapján készült. Utalórendszere megkönnyíti az irodalomkutatást. Egyes tételek tartalominformációkkal, illetve annotációkkal egészülnek ki. A fejezetcímek és az annotációk angol nyelvűek, az orosz címek transliterációja ISO-szabványos. A folyóiratokból, gyűjteményekből felvett címeket autopsziával, az

WEHEFRITZ, Valentin; KOVÁTS Zoltán

Bibliography on the history of chemistry and chemical technology = Bibliographie zur Geschichte der Chemie und der chemischen Technologie : 17th to the 19th century / ed. by Valentin Wehefritz with the ... Zoltán Kováts. – München [etc.] : Saur, 1994. – 3 db ; 30 cm

1. vol. – XI, 506 p.

2. vol. – VII, 507–1132. p.

3. vol. – VII, 1133–1749. p.

ISBN 3-598-11200-9

egyedi művekeit nemzeti bibliográfiákban vagy nyomtatott könyvtári katalógusokban ellenőrizték.

A nagyszerűen összeállított munkában számtalan magyar vonatkozású forrásra bukkanhat a kémiatörténet kutatója *Bugát Páltól Winkler Lajosig*.

Zsardon Béla
(OMIKK)

A FID hírei

- A Nemzetközi Információs és Dokumentációs Szövetség, a FID 1995. szeptember 12-én lett százéves. Ebből az alkalomból számos országban tartottak megemlékező és tudományos üléseket. A központi rendezvényt 1995. november 9–10-én tartották Hágában *Fid Centennial Conference: Copernicus and Cyberspace: Az Információs szupersztráda, kitekintés az új világra* címmel. A konferencia négy ülészorból állt: 1. A változó társadalom, 2. A változó szervezetek, 3. A változó technika, 4. Az információ és az információs szupersztráda. A konferenciát az AT and T multinacionális cég szponzorálta.
- A FID 1994 közepére megszervezte Globális Információs Infrastruktúrák és Szupersztrádák (FID/GIIS) elnevezésű feladat-orientált munkacsoportját (task force), amelynek két társelnöke van: dr. Toni Carbo Bearman, a Pittsburghi Egyetem dékánja, és Jukka Liedes úr Finnországból. A további 17 tag közül egyedül dr. Rudolf Stefec (Csehország) vesz részt a volt szocialista országokból. A munkacsoport erőfeszítései nyomán az 1994 októberében Tokióban

tartott 47. FID Konferencia és Kongresszus alkalmából megalakult az információ és a kommunikáció területén működő nem kormányközi szakmai szervezetek stratégiai szövetsége. Ez célul tűzte ki a Globális Információs Összefogás kialakítását, és *Tokiói Határozat* címmel kommunikét bocsátott ki, amelynek eredetileg 36 aláíró szervezete volt. Az aláírókhoz később még több mint 10 szervezet csatlakozott. Az eddigi eredményeket az alábbiakban említendő kiadvány foglalja össze. A munka végeredményét a FID 1996. évi 48. Konferenciáján és Kongresszusán Grazban mutatják be.

- A FID *Occasional Papers* sorozata 11. számaként megjelent a *Towards the global information superhighway, a non technical primer for policy makers* (Ed. by Forest Woody Horton. The Hague, FID. 1995. 64 p. FID No. 711. ISBN 92 66 00 711 0) c. kiadvány, amely közvetlenül a FID-nél rendelhető meg: Theresa Stamtom, FID General Secretariat P.O.Box 90402, NL-2509 The Hague.

Földi Tamás